

INGLIZ TILINI O'QITISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QUVCHILARNING O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI

Zuninova Durdona Aloxon qizi

University of business and science filologiya fakulteti

xorijiy til va adabiyoti(ingliz tili)

70110901 yo'nalishi bitiruvchi magistri

zuninovadurdona8@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada umumta'lim maktablarida ingliz tilini o'qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish asosida o'quvchilarning o'qish kompetensiyasini rivojlantirish masalalari yoritilgan. O'qish kompetensiyasi o'quvchining ingliz tilidagi matnlarni tushunishi, asosiy va ikkilamchi ma'lumotlarni ajratishi, yangi leksik birliklarning ma'nosini kontekst asosida aniqlashi, zarur axborotni izlab topishi va o'qilgan material yuzasidan mustaqil xulosa chiqarish qobiliyatlarini qamrab oladi. Maqolada interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha texnologiyasi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda hamkorlikda o'qitishning o'qish kompetensiyasini shakllantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, innovatsion texnologiyalar asosida ingliz tili darslarini tashkil etishning metodik bosqichlari va pedagogik shart-sharoitlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: Ingliz tili, innovatsion pedagogik texnologiyalar, o'qish kompetensiyasi, o'qib tushunish, interfaol metodlar, raqamli ta'lim, loyiha metodi, muammoli ta'lim, o'quvchi, kommunikativ kompetensiya.

Kirish

Bugungi kunda xorijiy tillarni samarali o'rgatish umumta'lim tizimining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Globallashuv jarayonlari, xalqaro axborot makonining kengayishi va raqamli texnologiyalarning rivojlanishi o'quvchilarning chet tilidagi axborotlarni mustaqil qabul qilish va qayta ishlash ko'nikmalariga bo'lgan ehtiyojni oshirmoqda. Shu sababli ingliz tilini o'qitishda o'quvchilarning o'qish kompetensiyasini rivojlantirish dolzarb metodik masalalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'qish chet tilini o'zlashtirishdagi asosiy nutq faoliyati turlaridan biri bo'lib, u o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, grammatik bilimlarini mustahkamlash, yozma axborotni tushunish va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchi ingliz tilidagi matnni o'qish orqali nafaqat yangi til birliklarini o'zlashtiradi, balki turli mavzulardagi ma'lumotlar bilan tanishadi.

An'anaviy o'qitish jarayonida o'qish ko'pincha matnni ovoz chiqarib o'qish, tarjima qilish va savollarga javob berish bilan cheklanadi. Bunday yondashuv ayrim hollarda o'quvchining mustaqil fikrlashi va matn bilan faol ishlashini yetarli darajada ta'minlamaydi. Innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish esa o'quvchini ta'lim jarayonining faol ishtirokchisiga aylantirish imkonini beradi.

Asosiy qism

Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, o'quvchilarning faolligini oshirish va kutilayotgan ta'lim natijalariga samarali erishishni ta'minlaydigan metod, vosita va yondashuvlar majmuasidir. Ingliz tilini o'qitishda bunday texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning kommunikativ faolligini oshirish bilan birga, o'qish kompetensiyasini ham tizimli ravishda rivojlantirish imkonini beradi.

O'qish kompetensiyasini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalarning samaradorligi, avvalo, o'quvchini matn bilan faol ishlashga jalb qilish bilan belgilanadi. O'quvchi matnni shunchaki o'qib chiqmaydi, balki undagi ma'lumotlarni tahlil qiladi, savollarga javob topadi, asosiy g'oyani aniqlaydi, muallif fikrini tushunishga harakat qiladi va o'z munosabatini bildiradi.

Innovatsion metodlardan biri **“Aqliy hujum”** usulidir. Ushbu metoddan matnni o'qishdan oldin foydalanish mumkin. O'qituvchi matn mavzusini e'lon qiladi va o'quvchilardan ushbu mavzu bo'yicha nimalarni bilishlarini so'raydi. O'quvchilarning fikrlari doskaga yoziladi. Natijada mavjud bilimlar faollashadi va yangi matnni qabul qilishga tayyorgarlik hosil bo'ladi.

Masalan, “Environmental Problems” mavzusidagi matnni o'rganishdan oldin o'qituvchi “What environmental problems do you know?” savolini beradi. O'quvchilar “air pollution”, “water pollution”, “climate change”, “deforestation” kabi tushunchalarni aytishlari mumkin. Keyinchalik matnni o'qish jarayonida ular ilgari aytilgan ma'lumotlarning matnda mavjud yoki mavjud emasligini aniqlaydilar.

Klaster metodi ham o'qish kompetensiyasini rivojlantirish uchun samarali vosita hisoblanadi. O'quvchilar matndan asosiy tushunchalarni ajratib oladilar va ularni o'zaro bog'laydilar. Bu metod axborotni tizimlashtirish, umumlashtirish va asosiy fikrni aniqlash qobiliyatlarini rivojlantiradi.

“Think-Pair-Share” texnologiyasi orqali o'quvchilarning individual va hamkorlikdagi faoliyatini birlashtirish mumkin. Dastlab o'quvchi matn bo'yicha savolga mustaqil javob izlaydi. Keyin javobini juftlikda muhokama qiladi va yakunda sinfga o'z xulosasini taqdim etadi. Ushbu texnologiya o'qish, fikrlash va kommunikativ faoliyatni bir vaqtda rivojlantiradi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi ham o'qish kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Bunda o'quvchiga tayyor savol-javoblar berilmaydi, balki

matn mazmunidan kelib chiqadigan muammo qo'yiladi. O'quvchi matndan foydalanib, muammoning yechimini izlaydi.

Masalan, o'qituvchi o'quvchilarga matnni ikki daqiqa davomida o'qib, uning asosiy mavzusini aniqlashni topshirishi mumkin. Keyingi bosqichda esa matndan muayyan sana, ism, joy yoki fakti topish vazifasi beriladi. Natijada o'quvchi bir matn bilan ishlashda turli o'qish strategiyalaridan foydalanishni o'rganadi.

Innovatsion texnologiyalarni qo'llashda o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish muhim. Bir xil topshiriq barcha o'quvchilar uchun bir xil natija bermasligi mumkin. Shu sababli differensial yondashuvdan foydalanish tavsiya etiladi.

Masalan, tilni yaxshi o'zlashtirgan o'quvchilarga matn asosida xulosa chiqarish, muallif pozitsiyasini aniqlash yoki o'z fikrini yozma shaklda asoslash topshirig'i berilishi mumkin. Tilni o'zlashtirishda qiynalayotgan o'quvchilarga esa matndan asosiy so'zlarni topish, to'g'ri javobni tanlash yoki sodda savollarga javob berish kabi topshiriqlar beriladi.

O'qish kompetensiyasini shakllantirishda uch bosqichli metodik modeldan foydalanish maqsadga muvofiq. Birinchi bosqich — **pre-reading**, ya'ni matnni o'qishdan oldingi tayyorgarlik bosqichi. Unda o'quvchilarning mavjud bilimlari faollashtiriladi, yangi so'zlar bilan tanishtiriladi va matn mazmuni taxmin qilinadi.

Ikkinchi bosqich — **while-reading**, ya'ni matnni o'qish jarayoni. Ushbu bosqichda o'quvchilar asosiy va ikkilamchi ma'lumotlarni ajratadilar, kerakli axborotni izlaydilar, notanish so'zlarning ma'nosini kontekst orqali aniqlaydilar va matn mazmunini tahlil qiladilar.

Uchinchi bosqich — **post-reading**, ya'ni matndan keyingi faoliyat. Unda o'quvchilar matn mazmuni yuzasidan savollarga javob beradilar, xulosa chiqaradilar, o'z fikrlarini bildiradilar yoki ijodiy topshiriqlarni bajaradilar.

Mazkur uch bosqichning izchil tashkil etilishi o'quvchilarning o'qish jarayonidagi faolligini oshiradi. Eng muhimi, o'quvchi matnni shunchaki o'qish emas, balki undan maqsadli foydalanish kerakligini anglaydi.

O'qish kompetensiyasini baholashda ham innovatsion yondashuvlardan foydalanish mumkin. An'anaviy testlardan tashqari, portfolio, loyiha, ijodiy topshiriq, o'z-o'zini baholash va o'zaro baholash usullaridan foydalanish o'quvchining real o'qish qobiliyatini aniqlashga yordam beradi.

Baholashda quyidagi mezonlarga e'tibor qaratish maqsadga muvofiq: matnning umumiy mazmunini tushunish, asosiy fikrni aniqlash, kerakli ma'lumotni topish, kontekst asosida so'z ma'nosini aniqlash, xulosa chiqarish va o'z fikrini asoslash.

Shunday qilib, innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida ingliz tilida o'qish kompetensiyasini rivojlantirish o'quvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish,

mustaqil ishlashini ta'minlash va kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning o'qish kompetensiyasini rivojlantirishning samarali metodik vositalaridan biridir. Innovatsion yondashuv o'quvchini tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki matn bilan faol ishlovchi, axborotni izlovchi, tahlil qiluvchi va mustaqil xulosa chiqaruvchi subyektga aylantiradi.

O'qish kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlar, muammoli ta'lim, loyiha texnologiyasi, raqamli ta'lim vositalari va hamkorlikda o'qitish usullaridan maqsadli foydalanish muhimdir. Ayniqsa, pre-reading, while-reading va post-reading bosqichlarini izchil tashkil etish o'quvchilarning matnni anglash darajasini oshiradi.

Shuningdek, o'quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, differensial topshiriqlarni qo'llash, skimming va scanning kabi o'qish strategiyalarini shakllantirish hamda zamonaviy baholash usullaridan foydalanish ta'lim samaradorligini oshiradi.

Demak, innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida ishlab chiqilgan metodik tizim umumta'lim maktablarida ingliz tilida o'qish kompetensiyasini rivojlantirish, o'quvchilarning mustaqil ta'lim olish qobiliyatini shakllantirish va ularning kommunikativ kompetensiyasini takomillashtirishga xizmat qiladi. Mazkur metodik yondashuvdan ingliz tili darslarini tashkil etishda tizimli va maqsadli foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov J.J. Chet til o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Hoshimov O'., Yoqubov I. Ingliz tili o'qitish metodikasi. — Toshkent: Sharq, 2003.
3. Solovova E.N. Metodika obucheniya inostrannym yazykam: bazovyy kurs lektsiy. — Moskva: Prosveshcheniye, 2002.
4. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. — Harlow: Pearson Education, 2007.
5. Richards J.C., Rodgers T.S. Approaches and Methods in Language Teaching. — Cambridge: Cambridge University Press, 2014.